

"Μια φωτογραφία, δύο όψεις" (άρθρο στην εφ.Αυγή, Γράμματα & Τέχνες, 27-03-2011)

Μια φωτογραφία - δύο όψεις

*Ο πιο μεγάλος πόνος δεν αλλάζει σε δόξα
δεν γίνεται τσίρκο και αγορά*

Θανάσης Κωσταβάρας

Στις 12 Φεβρουαρίου 2011 η πολυβραβευμένη νοτιοαφρικάνα φωτογράφος Τζόντι Μπίμπερ κέρδισε το βραβείο World Press Photo για την φωτογραφία της Αϊσά Μπίμπι, μιας νεαρής Αφγανής που κακοποιήθηκε από τον σύζυγό της. Το συγκλονιστικό πορτρέτο έγινε εξώφυλλο στο περιοδικό TIME. Η δεκαοκτάχρονη εγκατέλειψε τον άντρα της επειδή την κακοποιούσε, εκείνος κατέφυγε στο διοικητή των Ταλιμπάν και μετά από συνοπτικές διαδικασίες η ποινή που ορίστηκε ήταν να της κόψουν τη μύτη και τα αυτιά. Η φωτογραφία είναι αποκάλυπτα σκληρή!

Ο δυτικός κόσμος αντιλαμβάνεται και χειρίζεται το θέμα της οδύνης με συγκεκριμένο τρόπο-εξοβελίζει τον πόνο, την αρρώστια, τα γηρατειά, θεοποιεί την ομορφιά και την νεότητα, και καταλήγει στην ψυχαναγκαστική επιδίωξη-κυνήγι της ευτυχίας. Αν αθροίσουμε τα παραπάνω θα καταλάβουμε γιατί βράβευσαν την συγκεκριμένη φωτογραφία, η οποία τολμάει να προβάλλει κάτι που σε άλλη περίπτωση θα έπρεπε να κρυφτεί. Όμως στη Δύση υπάρχει εαισθησία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου. Τώρα τί καινούργιο συνέβη ξαφνικά και δεν τηρήθηκε αυτή η αρχή; Οι Ταλιμπάν είχαν αυτές τις συμπεριφορές στο γυναικείο πληθυσμό απ' όταν ήταν σύμμαχοι των Αμερικάνων έναντι των Ρώσων, γιατί κανείς δεν ευαισθητοποιήθηκε τότε; Βέβαια είναι πολύ σημαντικό το θέμα που αναδεικνύεται μέσω της φωτογραφίας, μόνο που δεν είναι ούτε σημερινό ούτε καινούργιο, και πάντως δεν πρέπει να παραμερίζει. Κάνοντας αόρατους, τους λόγους για τους οποίους βρίσκεται εκεί ο Αμερικανικός στρατός. Η επίδειξη, κατ' αυτό τον τρόπο, του προσωπικού δράματος, έστω για την ανάδειξη ενός γενικότερου προβλήματος, δεν συνάδει με τον οφειλόμενο, σε κάθε άνθρωπο, σεβασμό. Ακόμα κι αν συναίνεσε το κορίτσι για τη φωτογράφιση, η νηφάλια φωτογράφος όφειλε να την προστατεύσει. Με ενοχλεί πολύ η σκέψη πως η Τζόντι Μπίμπερ μετά το τέλος της απονομής και έχοντας προσθέσει το ένατο βραβείο στη συλλογή της, γύρισε στη ζεστή θαλαπωρή του σπιτιού και της ζωής της ψυχικά αλώβητη. Έχω την αίσθηση πως η Αϊσά έγινε για πολλοστή φορά θύμα, χρυσωμένο ίσως, αλλά θύμα και μάλιστα μ' έναν ύπουλο, αθέατο τρόπο.

Σκέψεις του τύπου «η βία και η ομορφιά» που συνόδεψαν τη φωτογραφία είναι κατά την γνώμη μου υποκριτικές. Και βέβαια δεν είναι τυχαίο ότι το στήσιμό της, θυμίζει μια παρόμοια φωτογραφία του Steve McCurry με την εμβληματική πλέον πρασινομάτα -Αφγανή κι αυτή- πιτσιρικά που έγινε εξώφυλλο στο National Geographic, διευκολύνοντας μας έτσι στην πρόσληψη της νέας.

Η μαρτυριάρικη δύναμη των συνειρμών αφήνει τις όποιες πιθανές αγαθές προθέσεις της φωτογράφου και των κριτών του διαγωνισμού να επιπολάζουν προκλητικά.

Η συγκεκριμένη κοπέλα διασώθηκε και τώρα ζει στην Αμερική. Παρ' όλο που της έγινε πλαστική στη μύτη, πέρασε ένα μεγάλο διάστημα κατάθλιψης. Η Αϊσά σώθηκε! Σωματικά τουλάχιστον. Δυστυχώς υπάρχουν πάρα πολλές γυναίκες που δεν θα σωθούν, θα περάσουν την ζωή τους μέσα στη ταπείνωση και τα βασανιστήρια που τις υποβάλλουν οι συμπλεγματικοί σύζυγοι-εξουσιαστές τους, που συχνά γίνονται οι ίδιοι δήμιοι χωρίς καν το πρόσχημα-επίκληση του νόμου των Ταλιμπάν. Οι γυναίκες αυτές ξεκινούν τη ζωή τους με τον πρώτο ακρωτηριασμό, 150 εκατομμύρια, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας έχουν υποστεί κλειτοριδεκτομή, δυνητικά ακολουθούν κι άλλοι: μύτες, αφτιά, δάχτυλα, χέρια, ή ακόμη διαπόμπευση, λιθοβολισμός, θάνατος. Δεν ορίζουν τη ζωή τους, ούτε το σώμα τους, δεν ορίζουν καν το φυλακισμένο —πίσω από το ιδιωτικό κελί της μπούργκας— βλέμμα τους! Αυτά στην Ανατολή.

Και η Δύση, τι κάνει για όλα αυτά; Τι μπορεί να κάνει; Κάνει ρεπορτάζ, γράφει άρθρα, κάνει κριτική. Άντε, βγάζει και μερικές φωτογραφίες. Ε, μέχρις εκεί.

Ναι υπήρξαν φωτογραφίες που έπαιξαν ρόλο μάλιστα κάποτε και σημαντικό, όπως η πολύ γνωστή του NickUt το 1972 με την μικρή φλεγόμενη Βιετναμέζα που απομένοντας γυμνή τρέχει μαζί με άλλα παιδιά κυνηγημένη από τις φλόγες που σκόρπισε ένα αμερικανικό μαχητικό αεροπλάνο, ή την επίσης συγκλονιστική του EddieAdams το 1968 που αποτυπώνει την εν ψυχρώ δολοφονία ενός αντάρτη Βιετγκόνγκ στη Σαϊγκόν (ο Adams τότε κέρδισε ένα Πούλιτζερ, επηρεάστηκε όμως τόσο που άλλαξε επάγγελμα).

Εκείνες έκαναν ορατή την βαρβαρότητα της Δύσης, αυτή αναδεικνύει την βαρβαρότητα των Ταλιμπάν (κολακεύοντας εμμέσως τις δυτικές πολιτισμικές αξίες). Εκείνες βοήθησαν ένα πόλεμο να τερματιστεί μια ώρα αρχύτερα· ετούτη μάλλον βοηθά έναν αδιαφανή πόλεμο -που πάντως δεν γίνεται για τα δικαιώματα αυτών των γυναικών- να συνεχιστεί.